

PREEK

Veertigdagentijd, eerste week, maandag (2 maart 2009)
Tiltenberg

Lezingen: Lev. 19, 1-2; 11-18
Mt. 25, 31-46

Aan het begin van de eerste week van de Veertigdagentijd worden de woorden, die de Heer via Mozes tot de gemeenschap van de Israëlieten richtte, ook tot ons gericht: “Weest heilig want Ik, de Heer, ben heilig”. Dit lijkt enerzijds een onmogelijke opgave omdat Gods heiligheid voor ons onbereikbaar is: Hij is de Heer, God Schepper, van wie de mens het leven ontvangen heeft. Anderzijds wordt de opdracht tot heiligheid concreet gemaakt in praktische normen die de relatie tot de medemens betreffen, en die samengevat worden in het gebod: “bemin uw naaste als uzelf”.

Het zou kunnen lijken alsof het hier alleen maar om een gedragscode gaat, om een ethische opsomming, zonder theologische spanning. Deze blijkt echter uit de toevoeging: “Ik ben de Heer” ofwel beoefen de naastenliefde “want Ik ben de Heilige”. De diepste reden voor de naastenliefde ligt in het wezen van God, in Zijn heiligheid, in Zijn liefde voor de mens, die Hij geschapen heeft “naar Zijn beeld en gelijkenis”. In het wezen van de mens, zoals door God gewild, ligt daarom de grondslag van het gebod van de naastenliefde, alleen door de liefde kan de mens groeien naar Gods beeld en gelijkenis en kan hij in de ander, de medemens, dezelfde waardigheid herkennen en beminnen en zo ook het eerste gebod vervullen: “bemin God met heel je hart en al je krachten”. Dit eerste en voornaamste gebod is impliciet in deze lezing aangeduid in de opdracht: “wees heilig want Ik, de Heer, ben heilig”.

“Deus Caritas Est”: God is liefde. Dat is - meer dan in het Oude Verbond - de kern van Jezus’ leven en leer. Hij verbindt onlosmakelijk de twee dimensies van het dubbelgebod met elkaar. Zijn nieuwe verbond is een verbond van liefde, van onbegrensde liefde van God tot de mens en van de mens tot God en tot de medemens. Beide relaties, zo wezenlijk voor het menselijke bestaan, zijn complementair. Pas in de liefde tot de naaste kan authentieke liefde tot God blijken. Allen zonder onderscheid, ook de vijanden, zijn onze naasten, want allen zijn door God uit liefde geschapen, kinderen van de Allerhoogste, van de Vader in de hemel, dus broeders en zusters van elkaar.

In de 'bergrede' bij Mattheüs wijst Jezus in tegenstelling tot wat onder mensen gangbaar is om de vijand te haten: "heb je vijand lief en bid voor wie je vervolgen, dan zullen jullie kinderen worden van de Vader in de hemel" (Mt. 5, 43-45). En Hij voegt eraan toe: "weest volmaakt, zoals jullie hemelse Vader volmaakt is" (vs. 48). Ook bij Mattheüs vinden we de theologische spanning van het dubbelgebod: onze liefde moet onbegrensd en onvoorwaardelijk zijn, want God is de liefde zelf.

In de parallelle 'vlakterede' geeft Lucas, in dezelfde context van de naastenliefde de woorden van Jezus iets anders weer: "weest barmhartig, zoals uw Vader barmhartig is" (Lc. 6, 36). We zouden kunnen denken dat er verschil zit tussen beide uitspraken, maar dat is niet het geval, want ze hebben dezelfde inhoud als de omschrijving van Gods wezen: "Deus caritas est". God is de volheid, de volmaaktheid, de onverdeeld goede: God is de barmhartige liefde.

Een Hebreeuwse aanduiding van God – die we terugvinden in de naam van de moeder van Johannes de Doper – is: "Elsjeba", hetgeen betekent zowel God is "volmaakt" als God is "de zeven". Het getal 'zeven' (sjeba) immers geeft de volmaaktheid aan. In de Heilige Schrift zijn daar veel symbolische toepassingen van te vinden. Het begint al met de zevende dag, waarop God rustte na de schepping voltooid te hebben en zag dat alles goed was. Zeven is een heilig getal. Het symboliseert de volheid, de totaliteit, de universaliteit. Zevenmaal vergeven betekent dat iemand tot het uiterste gaat om te vergeven (Mt. 18, 22). De zeven gaven van de Heilige Geest vormen samen de volheid van Gods genade. In het "Onze Vader" staan zeven beden

Voor Lactantius (vierde eeuw) was dit laatste gegeven aanleiding om de zes werken van barmhartigheid van Mt. 25 aan te vullen met een zevende werk, namelijk de doden begraven, dat hij ontleende aan het boek Tobias (1, 17): "brood gaf ik aan de hongerigen en kleren aan de naakten, zag ik het lijk van een volksgenoot buiten de muren van Ninive liggen, dan begroef ik het".

Maar het getal 'zes' van de werken van barmhartigheid kan ook anderszins in verband gebracht worden met het getal 'zeven', door namelijk een relatie te leggen met de scheppingsdagen. Zes is immers de voorlaatste fase van zeven. Zes komt net iets te kort voor de volkomenheid. Maar zoals God op de zevende dag rustte, zo belooft Jezus aan zijn leerlingen dat ze, wanneer ze in hun leven de zes werken van barmhartigheid beoefend

hebben, zullen binnentreden in het eeuwige leven, de eeuwige ‘zevende dag’ in het Rijk van de Vader.

De Heer is de heilige, de hemelse Vader is de volmaakte, de barmhartige. De beide lezingen van vandaag plaatsen de werken van de naastenliefde in het perspectief van de “imitatio Dei”. Dit was en is nog steeds zo in het Jodendom, zoals blijkt uit de eerste lezing.

In het evangelie wordt de “imitatio Dei” tot “imitatio Christi”, van de Mensenzoon uit Mattheüs 25, de mens-geworden gestalte van Gods liefde, Gods Zoon door God in de wereld gezonden om de mens te verlossen. “Wat liefde is, hebben wij geleerd van Jezus: Hij heeft Zijn leven voor ons gegeven. Dus zijn ook wij verplicht ons leven te geven voor onze broeders” (Joh. 3, 16). Jezus is “de Weg, de Waarheid en het Leven” (Joh. 14, 6). Om tot het leven te komen, het eeuwige leven, moeten wij Hem volgen op de weg waarop Hij ons is voorgegaan, de weg van de liefde, moeten we “de waarheid doen”, de werken van barmhartigheid (Joh. 3, 21).

De liefde is “de meest verheven weg”, schrijft Paulus aan de Korinthiërs (1 Kor. 12, 31) en Johannes in zijn eerste brief waarschuwt ons “de mens zonder liefde is nog in het gebied van de dood” (1 Joh. 3, 14). De liefde is de enige weg die niet doodloopt. Op onze werken van barmhartigheid zal door de Mensenzoon de waarde van ons leven getoetst worden.

De oproep tot navolging van Christus, door de liefde te beoefenen in de werken van barmhartigheid, is niet alleen passend in deze Veertigdagentijd, een sterke tijd van “gebed, aalmoezen en vasten” (Mt. 6, 1-6, 16-18; evangelie van Aswoensdag), van bekering tot de liefdesrelatie tot God en tot de naaste door versterving aan onszelf.

Het is ook een dringende oproep in deze tijd, in onze westerse samenleving, die gekenmerkt wordt door drie processen, die steeds indringender het leven van de mensen bepalen - en ook dat van ons beïnvloeden - : de secularisering (los van God), de individualisering (ieder voor zich) en de materialisering (consumeren en genieten). Aan ons, leerlingen van Christus – en toekomstige ambtsdragers in Zijn Kerk – is de evangelische ‘tegenbeweging’ toevertrouwd van het dubbelgebod van de liefde, van spiritualiteit en solidariteit en van de onmisbare voorwaarde daartoe: de soberheid.

Mgr A.H. van Luyn s.d.b.
Bisschop van Rotterdam